

Olof Hasslöf (1901-1994)

Nils Nilsson

Foto: Lennart! Nenkler (Statens maritima museer).

Olof Hasslöf föddes år 1901 i Hovenäset i hjärtat av Bohuslän. Hans uppväxtmiljö, släkt och övriga omgivning var alltigenom präglade av maritim verksamhet i olika former och detta blev bestämmande för hans inriktning som forskare, museiman och lärare. Han var stolt över att vara fiskarpojke från Bohus- län och hävdade envetet västkustbornas och i synnerhet fiskarbefolkningens intressen gentemot överheten och rikets styrande. I förlängningen gällde det också den lilla människans rätt inför överheten.

Fadern, som var fiskare och skeppare, dog tidigt, inte vid någon förlisning som det har påståtts, men väl av sviterna efter strapatser som han utsattes för under en olycksdrabbad sjöresa. Olof vistades under sin barndom ofta hos morfadern i Hasselösund och det var från detta ortnamn som han sedermera tog sitt nya efternamn (Hasslöf-Svensson 2007). Tidigt upptäcktes det i skolan att Olof hade "läshuvud" och efter några års arbete inom fisket kom han i sinom tid i läroverk. Men det blev inte i någon av närmast tillgängliga skolor, utan han skickades till Lund för skolgång i Lunds Privata Elementarskola, dvs. Spyken. Anledningen var säkerligen att han skulle kunna komma fortare fram i studierna och därmed spara in dyrbara skolår. Spyken kallades ju också för "studentfabriken" och var ett av de få läroverk i landet där elever i alla åldrar och med skiftande kunskapsunderlag kunde läsa sig fram till examen i en egen snabbare takt. För Olof Hasslöf var det dock inte helt lätt att finna sig till rätta i staden på slätten, trots att han blev väl omhändertagen, inackorderad hos en av skolans lärare. Han har berättat att han ibland om söndagarna reste med tåget till Malmö för att få möjlighet att se öppet vatten. Efter realskolan flyttade han till Göteborg, där han tog studenten år 1923.

Om de fortsatta studierna möjligen från familjens sida varit tänkta att inriktas

mot en bana som präst, vid den här tiden fortfarande ett självklart mål för en elev från en miljö utan studietraditioner, hade Olof Hasslöf andra planer. Som gymnasist hade han mött politiskt radikala tankegångar, och studierna vid Göteborgs högskola syftade närmast på läraryrket, med en til. mag. i svenska (dvs. nordiska språk och litteraturhistoria) och historia som huvudämnen. Folklivsforskningen kom senare.

I likhet med många studenter på den tiden arbetade Hasslöf under sommaren som folkminnesupptecknare, i det här fallet närmast för Västsvenska folkminnesarkivet och Institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola. Härigenom kom han i kontakt med Göteborgs historiska museum, där den västsvenska folkkulturen var föremål för fältdokumentation och forskning. Inför Göteborgsutställningen 1923 hade man genomfört en rad forskningsprogram inom detta område, och Sigurd Erixon hade redan 1920 gjort smärre undersökningar av bebyggelsen i några fiskelägen. Arbetet hade sedan förts vidare framför allt från 1928, då Sven T. Kjellberg blev chef för historiska avdelningen vid Göteborgs museum. Bland andra studieområden hade man inriktat sig på den västsvenska kustkulturen.

Av Göteborgs museums expeditioner i Nordsjö-Atlant-området har en blivit särskilt känd: besöket på Färöarna 1929. Redogörelsen för det ingick nämligen i många år i ettbetygskursen i folklivsforskning i Lund och fungerade som exempel på ett reliktområde i den nordiska kulturkretsens utkant. Ragnar Jirlow författade artikeln "Drag ur färöiskt arbetsliv", publicerad i *Rig* 1931. Ledare för expeditionen var Sven T. Kjellberg med Olof Hasslöf som assistent (Jirlow 1931).

Norrmannen Bernhard Faerøvik brukar räknas som den här i Norden som började göra regelrätta uppmättningsritningar av lokala båttyper. Men redan ett par år innan han publicerade sina första resultat, hade Kjellberg till den s.k. Stella-expeditionen i Bohuslän 1928 knutit en arkitekt för att göra båtuppmätningar. Resultatet blev dock långt ifrån tillfredsställande. Man insåg då att det krävdes specialkompetens för sådana uppmätningar och Hasslöf tog kontakt med en av de ledande vid Götaverkens konstruktionsavdelning, överingenjören Folke Seldén, som han hänvisats till vid ett studiebesök i ett båtbyggeri på Orust. Seldén förstod omedelbart problemet och kontaktade en intresserad ingenjör vid sitt ritkontor, Henry Magnusson, som fick möjlighet att med tjänstledighet från Götaverken genomföra båtuppmätningar för Göteborgs museums räkning. Från mitten av 1930-talet och tio år framåt arbetade Hasslöf och Magnusson med dessa fältdokumentationer på västkusten (Hasslöf & Magnusson 1946).

Sedan Kjellberg och en annan viktig medarbetare, Philibert Humbla, lämnat Göteborg 1933, blev det Hasslöf som fick föra arbetet med kustkulturen vidare. Som sekreterare vid Kulturminnesrådet tjänstgjorde han, för att använda hans egna ord, som "ett slags Johannes Döparen" för en landsantikvarie. Härvid fick han bl.a. på sin lott att hävda kulturminnesvårdens och den lokala fiskarbefolkningens intressen gentemot exploatörer och okänsliga planeringsexperter. Särskilt gällde detta i de gamla fiskelägenas känsliga hamnmiljöer, som organiskt danats av fiskets krav på välfungerande bryggor och

tilläggsplatser, torkplatser och magasin för fiskeredskap och en rad andra företeelser som hängde samman med fiskarnas arbete och bostadsförhållanden.

Parallellt med de kulturminnesvårdande uppgifterna fortsattes de kulturhistoriska undersökningarna. Troligen var det under denna tid som planerna på en vetenskaplig avhandling började ta form hos Hasslöf. För att klara av viktiga fältarbeten tillbringade han under en följd av år sommarledigheten med sin familj i olika fiskelägen. På så sätt kunde han arbeta sig igenom några av de största och viktigaste samhällena.

Från dessa undersökningar publicerade han efter hand en rad studier och artiklar rörande olika företeelser och teman. Bland dem tilldrar sig uppsatsen "Bankskutor och sjöbåtar" ett särskilt intresse (Hasslöf 1939). Här behandlas det s.k. storsjöfiske som växte fram under början av 1800-talet, sedan den långa sillfiskeperiod som varit rådande sedan mitten av 1700-talet börjat klinga av. Det handlade om satsning på backefiske (långrev) i stor skala ute på Nordsjön och utanför Norges atlantkust. För att bedriva detta fiske krävdes en förhållandevis stor skuta eller båt som dels kunde rymma såväl besättningen (fiskelaget) som den samlade fångst som man tog in under ett par-tre veckors fiske, dels var tillräckligt sjövärdig för de hårda påfrestningar som fisket på bankarna innebar. Hasslöf har här riktat in sig på grundbetingelsen - båten - och med utgångspunkt från en ingående redovisning av fartyget - konstruktion, byggnadsteknik, form, skötsel och manövrering - gjort en analys av fisket, dess tekniska, organisatoriska och sociala konsekvenser. Det är en i sitt slag mönsterig etnologisk undersökning. Uppsatsen publicerades 1939 i *Göteborgs Musei årstryck* och har kommit ut i separat upplaga på förlaget Båtdokumentationsgruppen 1987.

Något år efter tillkomsten av bankfiskeundersökningen hade Hasslöf avlagt fil. lic-examen i folklivsforskning. Avhandlingen behandlade fiskerätten vid våra kuster och en förstudie publicerades 1938 under titeln "Om nordisk rätt till fiske i saltsjön" (Hasslöf 1938). Ämnet folklivsforskning var vid den här tiden inte etablerat vid Göteborgs högskola och Hasslöf hade anslutit sig till Sigurd Erixons seminarium i Stockholm. Troligen var det också Erixon som medverkade till Hasslöfs flyttning till Statens sjöhistoriska museum 1946. Här skulle Hasslöf få bättre möjligheter att arbeta med sina maritimetnologiska undersökningar. Det blev här i Stockholm som han kunde fullborda sin doktorsavhandling *Svenska västkustfiskarna*, som lades fram år 1949.

Den grundläggande tesen i avhandlingen är att fisket med dess naturförutsättningar, redskapsutrustning, arbetsorganisation och ägoförhållanden har format fiskarbefolkningens hela kultur och sociala liv, såsom bostadsformer, sedvänjor, rättsuppfattning och värderingar (Hasslöf 1949:225-27 och 544-545). Detta betraktelsesätt finns i flera av Hasslöfs tidigare arbeten, exempelvis i "*Bankskutor och sjöbåtar*", om än inte utvecklat fullt ut som i avhandlingen. Huvuddelen av boken utgörs av ingående redogörelser för fisket under perioden från början av 1800-talet och framåt, med utgångspunkt i de grundläggande fångstmetoderna, redskapen och båtarna, för fiskkonservering och fiskhandel. Vidare redovisas övriga näringar som sjöfart, lantbruk och

stenhuggeri. Ett viktigt kapitel behandlar fiskerätten, ett annat bebyggelsen. Avslutningsvis deiniaras västkustfiskarnas yrkeskaraktär och sociala struktur, liksom arbetsorganisationen och dess manifestation i yrkesförbund. Inom parentes kan nämnas att Svenska Västkustfiskarnas Centralförbund bekostade arbetets tryckning. Det var knappast någon tillfällighet att avhandlingens titel påminner om Centralförbundets tidning *Svenska västkustfiskaren*.

Avhandlingen väckte stor uppmärksamhet, inte bara bland fiskerinäringens folk i Göteborg utan även hos företrädare för närstående vetenskapsområden, och disputationen blev en heldagsföreställning med en rad extraopponenter. Fakultetsopponenten John Granlund fastslog inledningsvis i sin anmälan att detta var den första avhandling inom folklivsforskningen i vårt land som behandlade en stor och viktig yrkesgrupps arbets- och näringsliv som helhet, inkluderande viktiga sidor av dess sociala kultur (Granlund 1951:184). Han framhöll särskilt det mycket omfattande och gedigna fältarbete som avhandlingen till stor del grundade sig på. Kritiken hänförde sig huvudsakligen till metodiska spörsmål.

Avhandlingen renderade dess författare en docentur. Den utgör fortfarande efter 60 år ett omistligt standardverk i vårt lands kulturhistoria, trots att det ökade intresset för maritima studier från och med 1970-talet resulterat i en lång rad nya arbeten på detta område. Bland Hasslöfs kungstankar fanns också idén att en del fiskelägen på västkusten vore att betrakta som urgamla fasta bosättningar med en obruten tradition sedan förhistorisk tid. Medan man inom Östersjöområdet kan konstatera att fiskelägena i princip tillkommit som säsongsboplatser, menade Hasslöf att andra förutsättningar vid västkusten redan under förhistorisk tid skapat permanent bebodda fiskelägen. Hasslöfs ståndpunkt ifrågasattes från flera håll och kanske mest systematiskt av en annan utforskare av västkustfisket, Johan Pettersson. Hans doktorsavhandling *Den svenska skagerakkustens fiskebebyggelse* (Pettersson 1953) fick hård kritik av Hasslöf, vilket resulterade i genmälen, präglade av inte så lite aggressivitet och ömsesidig misstro (Hasslöf 1953a).

Hasslöfs nya position vid Sjöhistoriska museet erbjöd ett geografiskt helt nytt verksamhetsområde, och fältundersökningarna kom nu att röra sig längs östkusten. Inte minst viktiga blev undersökningarna vid smålandskusten, vilka bl.a. resulterade i en stor uppsats i Stranda härads hembygdsförenings årsskrift (Hasslöf 1954b) med anknytning till det gamla sjöfartssamhället Mönsterås. Titeln är "*Båtar och båtbyggeri vid Kalmarsund*" men aviserar bara en utgångspunkt. Därifrån går redogörelsen vidare över skeppsbyggeriet och dess förutsättningar i fråga om teknik, ekonomi och näringslivspolitik.

Mest omfattande fältarbeten vid östkusten genomfördes dock i övre Norrland (i samarbete med Västerbottens museum i Umeå). Här hade Hasslöf och hans trogne uppmättningsingenjör Henry Magnusson en betydelsefull medarbetare i Per-Uno Ågren, som 1963 lade fram en licentiatavhandling vid Stockholms universitet, baserad på en del av detta utomordentliga källmaterial (Ågren 2006), tryckt många år senare genom Båtdokumentationsgruppens försorg. Även från detta område publicerade Hasslöf flera studier av lokalt material under större rums- och tidsperspektiv (Hasslöf 1953b och 1958).

Med utgångspunkt från sina Norrlandsstudier genomförde nu Hasslöf en större monografi under denna period. På uppdrag av skeppsredaren Erik Brodin i Gävle utarbetade han en ingående framställning av släkten Brodins verksamheter som sjömän, skeppsbyggare, skeppsredare och politiker alltsedan Olof Brodin d.ä. i slutet av 1700-talet flyttade till Gävle från Tynderö utanför Sundsvall. Utöver släktens skiftande verksamhet behandlas här väsentliga delar av de sektorer av näringsliv och samhälle som dessa verksamheter berörde. Självt menade Hasslöf att han varit intresserad av att pröva en etnologisk studie kring en släkt och dess näringsliv efter att ha arbetat med en speciell yrkesgrupp som västkustfiskarna (Hasslöf 1961).

Om undersökningarna under 1950-talet i hög grad hänförde sig till Östkusten, blev Sydsverige det nya arbetsfältet under 1960-talet. Efter två sommarkampanjer i Blekinge åren 1960-1961 i samarbete med Blekinge museum i Karlskrona satsade Hasslöf nu på Skåne. Sommaren 1962 genomförde han med mig som assistent en inventering av maritimhistoriskt intressanta miljöer och kustkontakter med informanter. Man satsade därefter på huvudsakligen två objekt: sjöfartsregionen i sydöstra Skåne och Gustafsson & söners skeppsvarv i Landskrona. Varvet var då ännu en arbetsplats i full verksamhet, där traditionerna från träfartygsbyggandets tid ännu levde i högönskelig välmåga. Det drevs av en brödraskara, ursprungligen sex man, som var inte bara utomordentliga yrkesmän utan även insiktsfulla meddelare, söner till en framstående skeppskonstruktör som på 1920-talet arbetat fram en banbrytande fiskebåtskonstruktion (Hasslöf 1949:33 ff.). Insamlingsarbetet sträckte sig över tre säsonger med fyra medarbetare utöver Hasslöf själv.

Med utgångspunkt från fältundersökningarna i Skåne publicerade Hasslöf 1962 en uppsats i *Ale. Historisk tidskrift för Skåneland*, med titeln "*Skepps- fynd, arkivuppgifter och levande tradition*". Uppsatsen rönste stort intresse, särskilt bland arkeologer som, enligt tidens trend, arbetade med undervattensarkeologi. Den gamla välbekanta metoden att söka svar på frågor kring äldre historiska företeelser bland levande tradition var uppenbarligen för många något nytt (Hasslöf 1962).

1963 fick Hasslöf besök på Sjöhistoriska museet av Ole Crumlin-Pedersen från Köpenhamn. Denne hade sommaren 1961, samtidigt som regalskeppet Vasas bärgning fullbordades, genomfört den omfattande utgrävningen av fem sänkta vikingaskepp vid Skuldelev i Roskildefjorden och påbörjat bearbetningen av fynden. Han hade läst den nyssnämnda artikeln i tidskriften *Ale* och funnit presentationen av källor och forskningsmetoder intressanta för båtforskningen. Crumlin-Pedersen föreslog nu att Hasslöf skulle komma till Danmark och leda en inventering och dokumentation av ännu levande båt- och skeppsbyggartraditioner i samarbete med Handels- og søfartsmuseet på Kronborg. Fältundersökningar ägde rum 1964 på Själland, Tåsinge, Ärö m fl. öar, och året därpå undersöktes delar av Jylland. I samband härmed hölls en kongress i Lökken med inbjudna forskare från de nordiska länderna och Nordisk Maritimhistorisk Arbidsgrupp bildades. Gruppen gjorde under de följande åren

smärre studieresor i Sydsverige och mera omfattande fältundersökningar i Norge under somrarna 1966 och 1967.

Arbetsgruppen växte då nya forskare anslöt sig, dels från Stockholm, dels och framför allt från Norge. Den mest hängivne bland dessa var Arne Emil Christensen, sedermera professor och chef för Vikingskibsmuseet på Bygdøy i Oslo. Han är arkeolog, men med mycket djupgående kännedom om det inhemska maritima kulturarvet. Ole Crumlin-Pedersen blev på motsvarande sätt den ledande i Danmark, där han i Roskilde byggt upp ett maritimhistoriskt centrum i anslutning till Skuldelevfynden i Vikingskibshallen, en avdelning inom Nationalmuseet i Köpenhamn. Henning Henningsen, sedermera chef för Handels- og søfartsmuseet på Kronberg, företrädde den folkloristiska forskningen på området, bl.a. med sin stora doktorsavhandling om initiationsriterna kring passagen av ekvatorn.

Arbetsgruppen gav 1970 gemensamt ut en skrift *Sømand, fisker, skib og*

vaerft, där Hasslöf skrivit de inledande kapitlen. Det första av dessa, med titeln "Maritimetnologi och dess grannvetenskaper", handlar framför allt om det bristande intresse för de maritima kulturområdena som präglat tidigare forskning och museiväsen och den ökade aktualitet som ämnesområdet fått i senare tid. Därefter följer en kort studie kring begreppet levande tradition, där Hasslöf benar upp begreppen utifrån olika traditionsmedier. Ett längre kapitel utgör en översikt av båt- och skeppsbyggeriets historia och yrkesstruktur ur etnologiska aspekter och kan sägas vara en sammanfattning av Hasslöfs forskningar i ämnet. Ett fjärde kapitel behandlar "Maritimt näringsliv i socialhistorisk belysning". Här beskriver Hasslöf villkoren för olika former av maritima verksamheter och utövarnas villkor, rättsligt, ekonomiskt och socialt. Liksom kapitlet om den maritima etnologin är anslaget delvis starkt samhällskritiskt med närmast socialistisk argumentation i polemiskt tillspetsade formuleringar.

De övriga uppsatserna i *Sømand, fisker, skib og vaerft* (1970) behandlar olika ämnesområden inom temat maritim historia och etnologi. Boken mötte en hel del kritik (Cederlund 1971) men kanske ännu mera gensvar, bl a från samhällskritiskt sinnade etnologistudenterna i 1968-rörelsens kölvatten. Artikeln om båt- och skeppsbyggeriets historia är utan tvekan den intressantaste, och den rönt stort intresse bl.a. också hos skeppsbyggare av facket. Även utanför Norden väckte boken uppmärksamhet och chefen för The National Maritime Museum i Greenwich, London, Basil Greenhill, såg till att en engelsk utgåva kom till stånd, två år efter den nordiska, även den utgiven av Köpenhamns universitet.

Vid den här tiden hade Hasslöf lämnat Sjöhistoriska museet som pensionär och bosatt sig i Malmö. Han anlätades nu av Köpenhamns universitet för en serie föreläsningar och seminarier över maritimhistoriska källor och forskningsmetoder. Följande år anställdes han vid Institut for europaeisk folkelivsforskning i Brede. först som lektor och sedan som vikarierande professor 1968- 1971.

Det sydsvenska arbetsfältet bearbetade Hasslöf även i en stor uppsats om skånsk handelssjöfart för *Sydsvenska Dagbladets* årsbok med temat sjöfart 1973. Samma grundläggande synsätt och slutsatser som i *Sømand, fisker, skib og vaetft* tillämpas här på sydsvenska förhållanden (Hasslöf 1973).

Hasslöfs sista större arbete var en studie över temat "*Lagbildning och företagsorganisation genom 1000 år*" 1980. Utgångspunkten är här, som i flera av hans arbeten, de västsvenska fiskelägena, där i princip alla är ägare, mer eller mindre, till båt och redskap, och alla arbetar på lika villkor. Möjligen kunde man ha förväntat sig att arbetet huvudsakligen skulle ha behandlat folkliga former av arbetslag inom olika yrkesområden med bredare jämförelser mellan olika geografiska områden i Sverige eller Norden. Men här avhandlas i huvudsak arbetsorganisationen inom de maritima näringarna, något som Hasslöf arbetat med i flera olika sammanhang i sin tidigare forskning. Därefter upptas boken till största delen av en bred översikt av arbetslivets villkor i Europa under historisk tid, med smärre tillbakablickar, fram till vår inhemska "Lagen om medbestämmande i arbetslivet" av år 1977. Styrkan i detta arbete är det breda övergripande anslaget och man får här en samlad översikt av ämnet utifrån ett etnologiskt grundperspektiv (Hasslöf 1980).

Olof Hasslöf var i sin forskning såväl som i sitt författarskap och som föreläsare starkt problemorienterad. Hans formuleringar var ofta utmanande och med en skarpt polemisk udd. Man kan säga att han var stridbar. Han ville gärna provocera, men inte bara för att ifrågasätta etablerade betraktelsesätt och utmana tongivande forskarkolleger. Provokationen var också i hög grad ett pedagogiskt instrument. För oss yngre medarbetare innebar detta att vi tvingades över- väga våra ståndpunkter och finslipa våra argument.

De nordiska fältundersökningarna från 1964 och framåt var något av vad som på den tiden benämndes fältseminarier. Där dryftades högt och lågt, grundläggande och trivialt i etnologisk teori och praktik i en lättsam kollegial anda, som var mycket stimulerande.

Som intervjuare och upptecknare var Hasslöf ett föredöme med sin eminenta förmåga att komma till tals med "vanligt folk" och skapa en förtrolig samtalston. Man blev också medveten om vikten av det i och för sig självklara: att vara sig själv och möta människor på ett anspråkslöst och okonstlat sätt med en lagom återhållen sakkunskap. Det var också under fältarbetena som man mötte Hasslöfs bästa sidor, hans pedagogiska talang, hans enkelhet och vänlighet.

Artikeln grundar sig i första hand på mina hågkomster från samvaron med Olof Hasslöf vid fältarbeten under somrarna på 1960-tlet. Ett särskilt tack framförs till etnologen och bokförläggaren Peter Skanse, Skärhamn, som ställt till mitt förfogande det manuskript som han utarbetat till en bibliografi över Hasslöfs tryckta skrifter.

Litteratur

Cederlund, Carl-Olof. 1971: Vad är maritim etnologi? *Rig*, s. 58-64

Granlund, John, 1951: [Rec. av] Olof Hasslöf, Svenska västkustfiskarna. Studier i en yrkesgrupps näringsliv och sociala kultur. *Folk-Liv* 1949.

Hasslöf, Olof. 1938: Om nordisk rätt till fiske i Saltsjön. *Göteborgs och Bohusläns fornminnesförenings tidskrift*, s. 1-61.

- 1939: Bankskutor och sjöbåtar. *Göteborgs Musei årstryck*, s. 119-186.

- 1949: *Svenska västkustfiskarna. Studier i en yrkesgrupps näringsliv och sociala kultur*. Göteborg.

- 1953a: [Rec. av] Johan Pettersson, Den svenska skagerakkustens fiskebebyggelse. *Rig*, s. 83-88.

- 1953b: Båtar med täljda bord. *Västerbotten*, s. 171-184.

- 1954a: Replik till Johan Petterssons genmäle. *Rig*, s. 56-58.

- 1954b: Båtar och båtbyggeri vid Kalmarsund. *Stranda* 1953-54, s. 3-58.

- 1958: Arkeologiska båtfynd och levande tradition. *Västerbotten*. s. 45-67.

- 1961: *En släkt och dess skepp. Maritimhistoriska studier kring Tynderö-Gävlesläkten Brodin 1535-1960*. Stockholm.

- 1962: Skeppsfynd, arkivuppgifter och levande tradition. *Ale. Historisk tidskrift för Skåneland* 1962:3, s. 1-22.

- 1973: Skånsk handelssjöfart. *Sydsvenska Dagbladets årsbok*. s. 9-67.

- 1980: *Lagbildning och företagsorganisation genom tusen år*. Stockholm.

Hasslöf, Olof & Henry Magnusson, 1946: Kulturhistoriska båtundersökningar. *Sjöhistorisk årsbok* 1945-46. s. 153-176. N

Hasslöf-Svensson, Karna, 2007: Brev från Karna. *Bohuslän. Årsbok*. s. 26-37.

Jirlow, Ragnar, 1931: Drag ur färöiskt arbetsliv. *Rig*, s. 97-133.

Pettersson, Johan, 1953: *Den svenska skagerakkustens fiskebebyggelse. En etnologisk studie*. Lund.

Ships and shipyards. sailors and fishermen. Introduction to Maritime ethnology. Eds. O. Hasslöf, H. Henningsen and A. E. Christensen. Copenhagen 1972.

Sømand, fiskar, skib og vaerft. Introduktion till maritim etnologi. Red. O. Hasslöf, H. Henningsen og A. E. Christensen. Köpenhamn 1970.

Ågren, Per-Uno, 2006: *Folkligt båtskick i övre Norrland*. Skärhamn.